TEISINGUMO TEISMO (penktoji kolegija) SPRENDIMAS

2018 m. vasario 21 d.*

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Direktyva 2003/88/EB – Darbuotojų sauga ir sveikatos apsauga – Darbo laiko organizavimas – 2 straipsnis – Sąvokos „darbo laikas“ ir „poilsio laikas“ – 17 straipsnis – Nukrypti leidžiančios nuostatos – Ugniagesiai gelbėtojai – Budėjimo laikas – Budėjimas namuose“

Byloje C-518/15

dėl *Cour du travail de Bruxelles* (Briuselio darbo teismas, Belgija) 2015 m. rugsėjo 14 d. sprendimu, kurį Teisingumo Teismas gavo 2015 m. rugsėjo 28 d., pagal SESV 267 straipsnį pateikto prašymo priimti prejudicinį sprendimą byloje

Ville de Nivelles

prieš

Rudy Matzak

TEISINGUMO TEISMAS (penktoji kolegija),

kurį sudaro kolegijos pirmininkas J. L. da Cruz Vilaça, teisėjai E. Levits (pranešėjas), A. Borg Barthet, M. Berger ir F. Biltgen,

generalinė advokatė E. Sharpston,

posėdžio sekretorė V. Giacobbo-Peyronnel, administratorė,

atsižvelgęs į rašytinę proceso dalį ir įvykus 2016 m. gruodžio 15 d. posėdžiui,

išnagrinėjęs pastabas, pateiktas:

– *Ville de Nivelle*, atstovaujamo advokato L. Markey,

– R. Matzak, atstovaujamo advokatų P. Joassart, A. Percy ir P. Knaepen,

– Belgijos vyriausybės, atstovaujamos M. Jacobs ir L. Van den Broeck, padedamų advokatų F. Baert ir J. Clesse,

– Prancūzijos vyriausybės, atstovaujamos D. Colas ir R. Coesme,

– Nyderlandų vyriausybės, atstovaujamos M. K. Bulterman, M. Noort ir J. Langer,

* Proceso kalba: prancūzų.

– Jungtinės Karalystės vyriausybės, atstovaujamos G. Brown, S. Simmons ir D. Robertson, padedamų baristerių R. Hill ir B. Lask,

– Europos Komisijos, atstovaujamos D. Martin ir J. Tomkin,

susipažinęs su 2017 m. liepos 26 d. posėdyje pateikta generalinės advokatės išvada,

priima šį

Sprendimą

1 Prašymas priimti prejudicinį sprendimą pateiktas dėl 2003 m. lapkričio 4 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2003/88/EB dėl tam tikrų darbo laiko organizavimo aspektų (OL L 299, 2003, p. 9; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 5 sk., 4 t., p. 381) 2 straipsnio ir 17 straipsnio 3 dalies c punkto iii papunkčio išaiškinimo.

2 Šis prašymas pateiktas nagrinėjant *ville de Nivelles* (Nivelio miestas, Belgija) ir Rudy Matzak ginčą dėl užmokesčio už paslaugas, suteiktas vykdant darbo funkciją šio miesto priešgaisrinėje tarnyboje.

Teisinis pagrindas

Sąjungos teisė

3 Direktyvos 2003/88 1 straipsnyje nustatyta:

„1. Ši direktyva nustato būtiniausius saugos ir sveikatos reikalavimus dėl darbo laiko organizavimo.

2. Ši direktyva taikoma:

a) minimaliam dienos poilsio, savaitės poilsio ir kasmetinių atostogų laikui, pertraukoms ir maksimaliam savaitės darbo laikui; ir

b) tam tikriems naktinio darbo, pamaininio darbo ir darbo modelių aspektams.

3. Ši direktyva taikoma visoms [1989 m. birželio 12 d. Tarybos] [d]irektyvos 89/391/EEB [dėl priemonių darbuotojų saugai ir sveikatos apsaugai darbe gerinti nustatymo (OL L 183, 1989, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 5 sk., 1 t., p. 349)] 2 straipsnyje apibrėžtoms veiklos sritims, viešoms ir privačioms, nepažeidžiant šios direktyvos 14, 17, 18 ir 19 straipsnių.

<…>

4. Direktyvos 89/391 <…> nuostatos visapusiškai taikomos šio straipsnio 2 dalyje nurodytiems klausimams, nepažeidžiant griežtesnių ir (arba) specialių šios direktyvos nuostatų.“

4 Direktyvos 2003/88 2 straipsnio „Apibrėžimai“ 1 ir 2 punktuose numatyta:

„Šioje direktyvoje vartojami šie apibrėžimai:

1. „darbo laikas“ – tai bet koks laikas, kai darbuotojas yra darbo vietoje, darbdavio žinioje ir vykdo savo veiklą arba atlieka pareigas pagal nacionalinės teisės aktus ir (arba) praktiką;

2. „poilsio laikas“ – tai visoks laikas, kuris nėra darbo laikas.“

5 Šios direktyvos 15 straipsnyje „Palankesnės nuostatos“ numatyta:

„Ši direktyva nepažeidžia valstybių narių teisės taikyti arba priimti įstatymus ir kitus teisės aktus, kurie yra palankesni darbuotojų saugos garantijų ir sveikatos apsaugos atžvilgiu, arba palengvinti ar leisti kolektyvinių sutarčių arba susitarimų, sudarytų tarp darbdavių ir darbuotojų, kurie yra palankesni darbuotojų saugos garantijų ir sveikatos apsaugos atžvilgiu, taikymą.“

6 Direktyvos 2003/88 17 straipsnyje „Leidžiančios nukrypti nuostatos“ nustatyta:

„1. Deramai laikydamosi darbuotojų saugos ir sveikatos apsaugos bendrųjų principų, valstybės narės gali nukrypti nuo 3–6, 8 ir 16 straipsnių <…>

<…>

3. Remiantis šio straipsnio 2 dalimi, nuo 3, 4, 5, 8 ir 16 straipsnių leidžiama nukrypti:

<…>

b) su apsauga ir sekimu susijusiai veiklai, reikalaujančiai nuolatinio buvimo, kad būtų apsaugotas turtas ir asmenys, ypač apsaugos darbuotojams, prižiūrėtojams ir apsaugos firmoms;

c) veiklai, susijusiai su nepertraukiamomis paslaugomis arba nenutrūkstama gamyba, ypač:

<…>

iii) teikiant spaudos, radijo, televizijos, filmų kūrimo, pašto ir telekomunikacijų paslaugas, greitosios pagalbos, priešgaisrinės ir civilinės apsaugos paslaugas;

<…>“

Belgijos teisė

7 2000 m. gruodžio 14 d. *loi fixant certains aspects de l'aménagement du temps de travail dans le secteur public* (Įstatymas, kuriuo nustatomi tam tikri darbo laiko viešajame sektoriuje organizavimo aspektai; *Moniteur belge*, 2001 m. sausio 5 d., p. 212) Direktyva 2003/88 perkelta į nacionalinę teisę viešojo sektoriaus srityje.

8 Šio įstatymo 3 straipsnyje nustatyta:

„Šiame įstatyme:

1° darbuotojai: asmenys, kurie sutartyje arba teisės aktuose numatytų santykiu pagrindu, įskaitant stažuotojus ir laikinuosius darbuotojus, atlieka darbą kito asmens nurodymu;

2° darbdaviai: asmenys, kurie organizuoja darbą 1° dalyje nurodytiems asmenims.“

9 Šio įstatymo 8 straipsnyje darbo laikas apibrėžiamas kaip „laikas, kada darbuotojas yra darbdavio žinioje“.

10 2009 m. gruodžio 30 d. *loi portant des dispositions diverses* (Įstatymas, kuriuo reglamentuojami įvairūs klausimai; *Moniteur belge*, 2009 m. gruodžio 31 d., p. 82925) 186 straipsnyje numatyta:

„2000 m. gruodžio 14 d. *loi fixant certains aspects de l'aménagement du temps de travail dans le secteur public* 3 straipsnis aiškintinas taip, kad priešgaisrinių tarnybų ir gelbėjimo operacijų zonų, numatytų 2007 m. gegužės 15 d. *loi relative à la sécurité civile et les volontaires des unités opérationnelles de la protection civile* (Įstatymas dėl civilinės saugos ir civilinės apsaugos operatyviųjų tarnybų savanorių), savanoriai nepatenka į darbuotojų apibrėžtį."

11 *Règlement organique du service d'incendie de Nivelles* (Nivelio miesto priešgaisrinės gelbėjimo tarnybos nuostatai), priimti taikant 1971 m. gegužės 6 d. *arrêté royal fixant les types de règlements communaux relatifs à l'organisation des services communaux d'incendie* (Karaliaus dekretas, kuriuo nustatomos savivaldybės teisės aktų, susijusių su savivaldybių priešgaisrinės tarnybos organizavimu, rūšys; *Moniteur belge*, 1971 m. birželio 19 d., p. 7891), reglamentuojami su minėtos tarnybos darbuotojais susiję klausimai.

12 Šiuose nuostatuose įtvirtintos atskiros nuostatos dėl profesionalių darbuotojų ir savanorių. Kiek tai susiję su įdarbinimo sąlygomis, kurios abiem kategorijoms vienodos, 11bis straipsnio 1 punkte numatyta:

„Po pirmųjų stažuotės metų savanoris stažuotojas <…> turi atitikti šią sąlygą, susijusią su gyvenamąja vieta:

1. Nivelio gaisrinėje dirbti paskirti darbuotojai:

turėtų turėti nuolatinę gyvenamąją vietą ar gyvenamąją vietą tokiu atstumu nuo Nivelio gaisrinės, kuriam įveikti įprastomis eismo sąlygomis ir laikantis *Code de la Route* (Kelių eismo taisyklės) reikia ne daugiau kaip aštuonių minučių.

Pasyviojo budėjimo laikotarpiu kiekvienas Nivelio gaisrinės savanoris ugniagesys privalo:

- niekada nenutolti nuo gaisrinės toliau nei per atstumą, kuriam įveikti įprastomis eismo sąlygomis reikia ne daugiau kaip aštuonių minučių;
- būti ypač budrus ir pasirengęs atsiliepti į iškvietimus visomis naudojamomis techninėmis darbuotojų iškvietos priemonėmis, o gavęs iškvietimą – nedelsdamas ir tinkamiausiu būdu išvykti."

13 Dėl užmokesčio ir išmokos darbuotojams *règlement organique du service d'incendie de la ville de Nivelles* 39 straipsnyje numatyta, kad profesionaliems darbuotojams atlyginama pagal *statut pécuniaire du personnel de la ville de Nivelles* (Nivelio miesto darbuotojų atlyginimų mokėjimo tvarka) nustatytas sąlygas.

14 Darbuotojams savanoriams mokamos išmokos, išsamiai išvardytos minėtų nuostatų 40 straipsnyje. Jos apskaičiuojamos proporcingai dirbtoms valandoms. Už pareigūnų „pasyvų budėjimą namuose" nustatyta fiksuota metinė išmoka. Ji yra tokia pati, kaip ir profesionalių darbuotojų išmoka.

Pagrindinė byla ir prejudiciniai klausimai

15 Nivelio miesto ugniagesių tarnyboje dirba profesionalūs ir savanoriai ugniagesiai.

16 Savanoriai ugniagesiai dalyvauja operacijose. Prie jų funkcijų priskirti pasyvusis ir aktyvusis budėjimai pagal metų pradžioje sudarytą tvarkaraštį.

17 1980 m. rugpjūčio 1 d. R. Matzak pradėjo teikti paslaugas Nivelio miestui ir po metų įgijo savanorio gaisrininko statusą. Jis taip pat dirba privačioje bendrovėje.

18 2009 m. gruodžio 16 d. R. Marzak inicijavo teismo procesą, kuriuo siekė prisiteisti iš Nivelio miesto preliminariai apskaičiuotus vieno euro dydžio nuostolius ir delspinigius nuo nesumokėto atlyginimo už vykdant savanorio ugniagesio funkcijas suteiktas paslaugas, būtent už budėjimą namuose.

19 2012 m. kovo 22 d. sprendimu *tribunal du travail de Nivelles* (Nivelio darbo teismas, Belgija) iš esmės patenkino R. Matzak ieškinį.

20 Dėl šio sprendimo Nivelio miestas pateikė apeliacinį skundą *cour du travail de Bruxelles* (Briuselio darbo teismas, Belgija).

21 2015 m. rugsėjo 14 d. sprendimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš dalies patenkino šį apeliacinį skundą. Kiek tai susiję su atlyginimu, reikalaujamu už budėjimą namuose, kuris, R. Matzak teigimu, turi būti priskiriamas prie darbo laiko, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui kyla klausimas, ar tokios paslaugos gali patekti į darbo laiko, kaip jis suprantamas pagal Direktyvą 2003/88, apibrėžtį.

22 Šiomis aplinkybėmis *cour du travail de Bruxelles* nusprendė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui šiuos prejudicinius klausimus:

„1. Ar Direktyvos 2003/88 <…> 17 straipsnio 3 dalies c punkto iii papunktį reikia aiškinti taip, kad valstybėms narėms leidžiama tam tikroms ugniagesių gelbėtojų, įdarbintų valstybinėse priešgaisrinėse gelbėjimo tarnybose, kategorijoms netaikyti visų šiai direktyvai perkelti skirtų nuostatų, tarp jų ir tų, pagal kurias nustatomas darbo laikas ir poilsio laikas?

2. Kadangi <…> Direktyvoje 2003/88 <…> nustatomi tik būtiniausi reikalavimai, ar šią direktyvą reikia aiškinti taip, kad ja nedraudžiama nacionalinės teisės aktų leidėjui taikyti arba priimti platesnę darbo laiko apibrėžtį?

3. Ar, atsižvelgiant į SESV 153 straipsnio [5 dalį] ir į Direktyvos 2003/88 <…> tikslus, šios direktyvos 2 straipsnį, kuriame apibrėžtos esminės šioje direktyvoje vartojamos sąvokos, visų pirma darbo laikas ir poilsio laikas, reikia aiškinti taip, kad jis netaikomas darbo laiko sąvokai, pagal kurią turi būti leidžiama darbo užmokestį, kai budėjimai atliekami namuose?

4. Ar pagal Direktyvą 2003/88 <…> draudžiama budėjimo namuose laiką laikyti darbo laiku, kai, nors darbuotojas budi savo namuose, per tą budėjimą patiria jo galimybes imtis kitos veiklos labai apribojančių suvaržymų (kaip įpareigojimas atsakyti į darbdavio iškvietimą per 8 minutes)?“

Dėl prejudicinių klausimų

Pirminės pastabos

23 Visų pirma reikia pažymėti, kad ir Nivelio miestas, ir Europos Komisija tvirtina, jog prejudiciniai klausimai, kiek jie susiję su atlyginimo sąvoka, yra nepriimtini. SESV 153 straipsnio 2 dalimi pagrįsta Direktyva 2003/88 pagal to paties straipsnio 5 dalį netaikytina į jos taikymo sritį patenkančių darbuotojų užmokesčio klausimams. O pagrindinės bylos tikslas yra išspręsti R. Matzak atlyginimo už budėjimą namuose teikiant savanorio ugniagesio paslaugas Nivelio miestui klausimą.

24 Šiuo klausimu reikia pažymėti, kad, išskyrus Direktyvos 2003/88 7 straipsnio 1 dalyje numatytą specialų atvejį, susijusį su mokamomis kasmetinėmis atostogomis, šia direktyva reglamentuojami tik tam tikri darbo laiko organizavimo aspektai, siekiant užtikrinti darbuotojų saugą ir sveikatos apsaugą, todėl iš esmės ji netaikoma darbuotojų darbo užmokesčiui (2017 m. liepos 26 d. Sprendimo *Hälvä ir kt.*, C-175/16, EU:C:2017:617, 25 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).

25 Vis dėlto ši išvada nereiškia, kad nereikia atsakyti į Teisingumo Teismui šioje byloje pateiktus prejudicinius klausimus.

26 Kaip pažymėjo generalinė advokatė savo išvados 20 punkte, iš sprendimo dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą matyti, kad nacionalinis teismas prašo išaiškinti Direktyvos 2003/88 2 straipsnį ir 17 straipsnio 3 dalies c punkto iii papunktį, nes, kaip teigia šis teismas, tas išaiškinimas būtinas, kad jis galėtų priimti sprendimą savo nagrinėjamoje byloje. Tai, kad ji susijusi *in fine* su atlyginimo klausimu, šiuo atveju nėra svarbu, atsižvelgiant į tai, kad tą klausimą turi išspręsti ne Teisingumo Teismas, o pagrindinę bylą nagrinėjantis nacionalinis teismas.

27 Antra, Teisingumo Teismas jau yra nusprendęs, kad Direktyva 2003/88 turi būti taikoma priešgaisrinės apsaugos veiklai, kai ją vykdo ugniagesiai gelbėtojai įvykio vietoje, ir neturi reikšmės tai, ar jie gesina gaisrą, ar teikia kitokią pagalbą, jeigu ta veikla vykdoma įprastinėmis sąlygomis vykdant atitinkamam padaliniui priskirtą užduotį, net jei intervencija, kurią gali tekti atlikti vykdant minėtą veiklą dėl savo pobūdžio, yra nenumatoma ir dėl jos gali kilti tam tikras pavojus ją vykdančių darbuotojų saugumui ir (arba) sveikatai (2005 m. liepos 14 d. Nutarties *Personalrat der Feuerwehr Hamburg*, C-52/04, EU:C:2005:467, 52 punktas).

28 Trečia, dėl R. Matzak kaip „darbuotojo“ kvalifikavimo svarbu pažymėti, kad taikant Direktyvą 2003/88 ši sąvoka neturi būti skirtingai aiškinama pagal valstybių narių nacionalinės teisės aktus, nes tai yra Sąjungos teisės sąvoka (2010 m. spalio 14 d. Sprendimo *Union syndicale Solidaires Isère*, C-428/09, EU:C:2010:612, 28 punktas). Kaip matyti iš šioje srityje suformuotos jurisprudencijos, „darbuotoju“ turi būti laikomas bet kuris asmuo, vykdantis realią ir faktinę veiklą, išskyrus tokios mažos apimties veiklą, kuri yra visiškai nereikšminga ir pagalbinė. Darbo santykius apibrėžiantis požymis yra tas, kad asmuo tam tikrą laiką kito asmens naudai ir jo vadovaujamas teikia tam tikras paslaugas, už kurias gauna atlyginimą (2015 m. kovo 26 d. Sprendimo *Fenoll*, C-316/13, EU:C:2015:200, 27 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).

29 Teisingumo Teismas taip pat yra konkrečiai nurodęs, kad darbo santykių teisinis pobūdis pagal nacionalinę teisę negali daryti įtakos darbuotojo statusui pagal Sąjungos teisę (2007 m. rugsėjo 20 d. Sprendimo *Kiiski*, C-116/06, EU:C:2007:536, 26 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

30 Taigi pagrindinės bylos atveju tai, kad pagal nacionalinę teisę R. Matzak turi ne profesionalaus ugniagesio, o savanorio ugniagesio statusą, nėra svarbu siekiant jį kvalifikuoti kaip „darbuotoją“ pagal Direktyvą 2003/88.

31 Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, reikia konstatuoti, kad asmuo, esantis tokioje kaip R. Matzak padėtyje, laikytinas „darbuotoju“, kaip tai suprantama pagal Direktyvą 2003/88, nes, kaip matyti iš Teisingumo Teismui pateiktos informacijos, jis buvo priimtas į Nivelio miesto priešgaisrinės apsaugos tarnybą, kurioje, vadovaujamas kito asmens, vykdė tam tikrą realią ir faktinę veiklą, už kurią jam mokėtas atlyginimas, o tai turi patikrinti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas.

32 Ketvirta, atsižvelgiant į tai, kad Direktyvos 2003/88 1–8 straipsniai suformuluoti iš esmės taip pat kaip ir 1993 m. lapkričio 23 d. Tarybos direktyvos 93/104/EB dėl tam tikrų darbo laiko organizavimo aspektų (OL L 307, 1993, p. 18; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 5 sk., 2 t., p. 197), iš dalies pakeistos 2000 m. birželio 22 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2000/34/EB (OL L 195, 2000, p. 41; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 5 sk., 4 t., p. 27), 1–8 straipsniai, Teisingumo

Teismo pateiktas pastarųjų nuostatų aiškinimas taikytinas minėtiems Direktyvos 2003/88 straipsniams (2011 m. kovo 4 d. Nutarties *Grigore*, C-258/10, nepaskelbta Rink., EU:C:2011:122, 39 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

Dėl pirmojo klausimo

33 Pirmuoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia sužinoti, ar Direktyvos 2003/88 17 straipsnio 3 dalies c punkto iii papunktis turi būti aiškinamas taip, kad valstybėms narėms leidžiama dėl tam tikrų valstybinėse priešgaisrinėse gelbėjimo tarnybose įdarbintų ugniagesių gelbėtojų kategorijų nukrypti nuo pareigų, kylančių iš šios direktyvos nuostatų, įskaitant jos 2 straipsnį, kuriame, be kita ko, apibrėžtos sąvokos „darbo laikas“ ir „poilsio laikas“.

34 Šiuo klausimu Teisingumo Teismas yra nusprendęs, kad Direktyvos 2003/88 2 straipsnis nėra viena iš jos nuostatų, nuo kurių leidžiama nukrypti (2011 m. kovo 4 d. Nutarties *Grigore*, C-258/10, nepaskelbta Rink., EU:C:2011:122, 45 punktas).

35 Pagal Direktyvos 2003/88 17 straipsnio 1 dalį valstybės narės gali nukrypti nuo šios direktyvos 3–6, 8 ir 16 straipsnių, o to paties straipsnio 3 dalyje patikslinta, kad dėl joje nurodytų paslaugų, įskaitant priešgaisrinės apsaugos paslaugas, leidžiama nukrypti nuo minėtos direktyvos 3, 4, 5, 8 ir 16 straipsnių.

36 Taigi pati Direktyvos 2003/88 17 straipsnio formuluotė neleidžia nukrypti nuo jos 2 straipsnio, kuriame apibrėžtos pagrindinės šios direktyvos sąvokos.

37 Be to, kaip pažymėjo generalinė advokatė savo išvados 27 punkte, negalimas minėtos direktyvos 17 straipsnio platus aiškinimas, dėl kurio būtų galima neatsižvelgti į tai, kas numatyta jame leidžiamose išimtyse.

38 Iš Teisingumo Teismo jurisprudencijos matyti, kad, kiek tai susiję su galimybėmis nukrypti, numatytomis Direktyvoje 2003/88, būtent jos 17 straipsnyje, nukrypti leidžiančios nuostatos, kaip Direktyvoje 2003/88 numatytos Sąjungos teisės aktų dėl darbo laiko organizavimo išimtys, turi būti aiškinamos taip, kad jų taikymo sritis būtų apribota tuo, kas tikrai būtina norint apginti pagal tas nuostatas saugomus interesus (šiuo klausimu žr. 2010 m. spalio 14 d. Sprendimo *Union syndicale Solidaires Isère*, C-428/09, EU:C:2010:612, 39 ir 40 punktus).

39 Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, į pirmąjį klausimą reikia atsakyti, kad Direktyvos 2003/88 17 straipsnio 3 dalies c punkto iii papunktį reikia aiškinti taip, kad valstybėms narėms neleidžiama dėl tam tikrų valstybinėse priešgaisrinėse gelbėjimo tarnybose įdarbintų ugniagesių gelbėtojų kategorijų nukrypti nuo pareigų, kylančių iš šios direktyvos nuostatų, įskaitant jos 2 straipsnį, kuriame, be kita ko, apibrėžtos sąvokos „darbo laikas“ ir „poilsio laikas“.

Dėl antrojo klausimo

40 Antruoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia sužinoti, ar Direktyvos 2003/88 15 straipsnis turi būti aiškinamas taip, kad jame valstybėms narėms leidžiama toliau taikyti ar priimti platesnę sąvokos „darbo laikas“ apibrėžtį, nei nustatyta šios direktyvos 2 straipsnyje.

41 Siekiant atsakyti į šį klausimą, reikia išnagrinėti Direktyvos 2003/88 15 straipsnio formuluotę atsižvelgiant į šia direktyva nustatytą sistemą ir jos tikslą.

42 Pagal Direktyvos 2003/88 15 straipsnio formuluotę valstybės narės turi galimybę darbuotojų saugos garantijų ir sveikatos apsaugos srityje taikyti arba priimti jiems palankesnius įstatymus ir kitus teisės aktus. Iš šio straipsnio matyti, kad nacionalinės nuostatos, į kurias jame daroma nuoroda, yra tos, kurias galima palyginti su numatytomis Direktyvoje 2003/88, kuria siekiama užtikrinti darbuotojų saugą ir sveikatos apsaugą.

43 Šios nuostatos gali būti tik tos, kuriose dėl jų paskirties ir tikslo nustatomas minimalus darbuotojų saugos garantijų ir sveikatos apsaugos lygis. Tokios ir yra šios direktyvos 2 ir 3 skyrių nuostatos. Tačiau šios direktyvos 1 skyriaus, kuriame yra 1 ir 2 straipsniai, nuostatos yra kitokios. Iš tiesų juose nenustatytas minimalus poilsio laikas ir neminimi kiti darbo laiko organizavimo aspektai, bet įtvirtintos apibrėžtys, būtinos siekiant apibrėžti Direktyvos 2003/88 tikslą ir jos taikymo sritį.

44 Todėl iš Direktyvos 2003/88 15 straipsnio formuluotės, aiškinamos atsižvelgiant į šia direktyva nustatytą sistemą, matyti, kad šiame straipsnyje įtvirtinta galimybė negali būti taikoma šios direktyvos 2 straipsnyje pateikiamai sąvokai „darbo laikas“.

45 Tokią išvadą patvirtina Direktyvos 2003/88 tikslas. Kaip nurodo generalinė advokatė savo išvados 33 punkte, šia direktyva srityse, patenkančiose į jos taikymo sritį, siekiama užtikrinti minimalią visų Sąjungos darbuotojų apsaugą. Šiuo tikslu ir siekiant užtikrinti visapusišką šios direktyvos veiksmingumą jos 2 straipsnyje pateiktos apibrėžtys negali būti aiškinamos skirtingai pagal valstybių narių nacionalinę teisę; jos, kaip nurodyta šio sprendimo 28 punkte dėl „darbuotojo“ sąvokos, yra Sąjungos teisės sąvokos (šiuo klausimu žr. 2005 m. gruodžio 1 d. Sprendimo *Dellas ir kt.*, C-14/04, EU:C:2005:728, 44 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).

46 Šiomis aplinkybėmis vis dėlto reikėtų pažymėti, kad, nors valstybėms narėms nesuteikta teisės pakeisti sąvokos „darbo laikas“, kaip ji suprantama pagal Direktyvos 2003/88 2 straipsnį, apibrėžties, jos, kaip nurodyta šio sprendimo 42 punkte, gali laisvai priimti atitinkamas savo nacionalinės teisės nuostatas, kuriose būtų numatyta palankesnė darbo laiko ir poilsio laiko trukmė, nei įtvirtinta šioje direktyvoje.

47 Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, į antrąjį klausimą reikia atsakyti, kad Direktyvos 2003/88 15 straipsnis turi būti aiškinamas taip, kad pagal jį valstybėms narėms neleidžiama toliau taikyti ar priimti platesnės „darbo laiko“ sąvokos apibrėžties, nei nustatyta šios direktyvos 2 straipsnyje.

Dėl trečiojo klausimo

48 Trečiuoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia sužinoti, ar Direktyvos 2003/88 2 straipsnis turi būti aiškinamas taip, kad pagal jį valstybės narės įpareigotos nustatyti atlyginimą už budėjimo namuose laikotarpius, kaip antai nagrinėjamus pagrindinėje byloje, atsižvelgiant į tai, ar jie kvalifikuotini kaip „darbo laikas“, ar kaip „poilsio laikas“.

49 Šiuo klausimu reikia priminti, jog, kaip nurodė prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, neginčijama, kad Direktyvoje 2003/88 nereglamentuojamas užmokesčio darbuotojams klausimas, nes pagal SESV 153 straipsnio 5 dalį jis nepriklauso Sąjungos kompetencijai.

50 Todėl, nors valstybės narės turi teisę nustatyti atlygį darbuotojams, kuriems Direktyva 2003/88 taikoma atsižvelgiant į šios direktyvos 2 straipsnyje įtvirtintas sąvokas „darbo laikas“ ir „poilsio laikas“, jos neprivalo to daryti.

51 Valstybės narės savo nacionalinėje teisėje gali nustatyti, kad užmokestis darbuotojui už „darbo laiką“ skiriasi nuo atlyginimo darbuotojui už „poilsio laiką“; be to, už pastarąjį laikotarpį galima ir visai nenumatyti jokio atlyginimo.

52 Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, į trečiąjį klausimą reikia atsakyti, kad Direktyvos 2003/88 2 straipsnis turi būti aiškinamas taip, jog pagal jį valstybės narės neįpareigotos nustatyti užmokesčio už budėjimo namuose laikotarpius, kaip nagrinėjami pagrindinėje byloje, atsižvelgiant į tai, ar šie laikotarpiai kvalifikuotini kaip „darbo laikas“, ar kaip „poilsio laikas“.

Dėl ketvirtojo klausimo

53 Ketvirtuoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia sužinoti, ar Direktyvos 2003/88 2 straipsnis turi būti aiškinamas taip, kad budėjimo laikas, kurį darbuotojas praleidžia namuose turėdamas pareigą per 8 minutes sureaguoti į darbdavio iškvietimus, labai smarkiai apribojančią galimybes užsiimti kita veikla, laikytinas „darbo laiku“.

54 Šiuo klausimu reikia priminti, kad Teisingumo Teismas jau turėjo progą pareikšti nuomonę dėl klausimo, ar darbuotojų, patenkančių į Direktyvos 2003/88 taikymo sritį, budėjimo laikas kvalifikuotinas kaip „darbo laikas“, ar kaip „poilsio laikas“.

55 Šiuo atveju Teisingumo Teismas pirmiausia pažymi, kad sąvokos „darbo laikas“ ir „poilsio laikas“ yra visiškai priešingos (šiuo klausimu žr. 2000 m. spalio 3 d. Sprendimo *Simap*, C-303/98, EU:C:2000:528, 47 punktą ir 2015 m. rugsėjo 10 d. Sprendimo *Federación de Servicios Privados del sindicato Comisiones obreras*, C-266/14, EU:C:2015:578, 26 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją). Todėl reikia konstatuoti, kad pagal dabartinę Sąjungos teisę, kai darbuotojas atlieka savo darbo funkciją budėdamas, toks budėjimas turi būti kvalifikuojamas kaip „darbo laikas“ arba kaip „poilsio laikas“.

56 Kita vertus, tarp elementų, apibūdinančių „darbo laiko“ sąvoką, kaip ji suprantama pagal Direktyvos 2003/88 2 straipsnį, nėra darbuotojo atliekamo darbo intensyvumo ar jo našumo (2005 m. gruodžio 1 d. Sprendimo *Dellas ir kt.*, C-14/04, EU:C:2005:728, 43 punktas).

57 Teisingumo Teismas taip pat yra nusprendęs, kad darbuotojo fizinis buvimas darbo vietoje ir jo pasiekiamumas budėjimo laikotarpiu teikiant profesines paslaugas turi būti laikomas jo darbo funkcijų vykdymu, net jei realiai vykdoma veikla skiriasi, priklausomai nuo aplinkybių (šiuo klausimu žr. 2000 m. spalio 3 d. Sprendimo *Simap*, C-303/98, EU:C:2000:528, 48 punktą).

58 Iš tiesų dėl budėjimo laikotarpio neįtraukimo į sąvoką „darbo laikas“, atsižvelgiant į tai, ar darbuotojas privalo fiziškai būti darbo vietoje, kiltų grėsmė Direktyvos 2003/88 tikslui užtikrinti darbuotojų saugą ir sveikatos apsaugą nustatant jiems minimalų poilsio laiką ir pakankamas pertraukas (šiuo klausimu žr. 2000 m. spalio 3 d. Sprendimo *Simap*, C-303/98, EU:C:2000:528, 49 punktą).

59 Be to, iš Teisingumo Teismo praktikos matyti, kad lemiamas veiksnys kvalifikuojant laikotarpį kaip „darbo laiką“ pagal Direktyvą 2003/88 yra tai, kad darbuotojas privalo fiziškai būti darbdavio nurodytoje vietoje ir turi būti jo pasiekiamas, kad prireikus galėtų nedelsdamas atlikti savo funkcijas. Šios pareigos, dėl kurių atitinkami darbuotojai negali pasirinkti buvimo vietos budėjimo laikotarpiais, laikytinos susijusiomis su jų funkcijų vykdymu (šiuo klausimu žr. 2003 m. rugsėjo 9 d. Sprendimo *Jaeger*, C-151/02, EU:C:2003:437, 63 punktą ir 2011 m. kovo 4 d. Nutarties *Grigore*, C-258/10, nepaskelbta Rink., EU:C:2011:122, 53 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).

60 Galiausiai reikėtų pažymėti, kad kitaip yra tada, kai darbuotojas dirba pasyviojo budėjimo režimu, pagal kurį jis turi būti visada pasiekiamas, tačiau neprivalo būti darbo vietoje. Šiuo atveju, nors yra darbdavio žinioje – tai yra turi būti jo pasiekiamas, darbuotojas gali laisviau organizuoti savo laiką ir jį skirti savo interesams tenkinti. Tokiomis aplinkybėmis tik laikas, susijęs su realiu paslaugų teikimu, gali būti laikomas „darbo laiku“ pagal Direktyvą 2003/88 (šiuo klausimu žr. 2003 m. rugsėjo 9 d. Sprendimo *Jaeger*, C-151/02, EU:C:2003:437, 65 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).

61 Pagrindinėje byloje, kaip matyti iš Teisingumo Teismo turimos informacijos, kurią prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turi patikrinti, R. Matzak privalėjo būti ne tik pasiekiamas budėjimo metu. Pirma, jis privalėjo sureaguoti į darbdavio iškvietimus per 8 minutes ir, antra, fiziškai būti darbdavio nurodytoje vietoje. Tačiau ši vieta buvo R. Matzak gyvenamoji vieta, o ne jo darbo vieta, kaip yra 57–59 punktuose nurodytoje jurisprudencijoje.

62 Šiuo klausimu reikia priminti, kad pagal Teisingumo Teismo jurisprudenciją sąvokos „darbo laikas“ ir „poilsio laikas“, kaip jos suprantamos pagal Direktyvą 2003/88, yra Sąjungos teisės sąvokos ir jas reikia apibrėžti pagal objektyvius kriterijus, remiantis šios direktyvos, kuria siekiama nustatyti minimalius reikalavimus, skirtus darbuotojų gyvenimo ir darbo sąlygoms pagerinti, sistema ir tikslu (2015 m. rugsėjo 10 d. Sprendimo *Federación de Servicios Privados del sindicato Comisiones obreras*, C-266/14, EU:C:2015:578, 27 punktas).

63 Pareiga fiziškai būti darbdavio nurodytoje vietoje ir iš to kylantys vietos ir laiko apribojimai, taip pat būtinybė atvykti į darbo vietą per 8 minutes objektyviai riboja darbuotojo, kuris yra tokioje padėtyje kaip R. Matzak, galimybes tenkinti savo asmeninius ir socialinius interesus.

64 Atsižvelgiant į šiuos apribojimus, R. Matzak padėtis skiriasi nuo darbuotojo, kuris budėdamas privalo tik būti darbdavio žinioje, kad šis galėtų su juo susisiekti.

65 Šiomis aplinkybėmis Direktyvos 2003/88 2 straipsnyje įtvirtinta sąvoka „darbo laikas“ turi būti aiškinama taip, kad ji taikoma situacijai, kai darbuotojas privalo praleisti budėjimo laiką savo namuose, būti pasiekiamas darbdavio ir atvykti į darbo vietą per 8 minutes.

66 Iš to, kas išdėstyta, matyti, kad į ketvirtąjį klausimą reikia atsakyti, kad Direktyvos 2003/88 2 straipsnis turi būti aiškinamas taip, kad budėjimo laikas, kurį darbuotojas praleidžia namuose turėdamas pareigą per 8 minutes sureaguoti į savo darbdavio iškvietimus, smarkiai ribojančią galimybes užsiimti kita veikla, laikytinas „darbo laiku“.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

67 Kadangi šis procesas pagrindinės bylos šalims yra vienas iš etapų prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nagrinėjamoje byloje, bylinėjimosi išlaidų klausimą turi spręsti šis teismas. Išlaidos, susijusios su pastabų pateikimu Teisingumo Teismui, išskyrus tas, kurias patyrė minėtos šalys, nėra atlygintinos.

Remdamasis šiais motyvais, Teisingumo Teismas (penktoji kolegija) nusprendžia:

1. **2003 m. lapkričio 4 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2003/88/EB dėl tam tikrų darbo laiko organizavimo aspektų 17 straipsnio 3 dalies c punkto iii papunktį reikia aiškinti taip, kad valstybėms narėms neleidžiama dėl tam tikrų valstybinėse priešgaisrinėse gelbėjimo tarnybose įdarbintų ugniagesių gelbėtojų kategorijų nukrypti nuo pareigų, kylančių iš šios direktyvos nuostatų, įskaitant jos 2 straipsnį, kuriame, be kita ko, apibrėžtos sąvokos „darbo laikas“ ir „poilsio laikas“.**

2. **Direktyvos 2003/88 15 straipsnis turi būti aiškinamas taip, kad pagal jį valstybėms narėms neleidžiama toliau taikyti ar priimti platesnės „darbo laiko“ sąvokos apibrėžties, nei nustatyta šios direktyvos 2 straipsnyje.**

3. **Direktyvos 2003/88 2 straipsnis turi būti aiškinamas taip, kad pagal jį valstybės narės neįpareigotos nustatyti užmokesčio už pasyviojo budėjimo namuose laikotarpius, kaip nagrinėjami pagrindinėje byloje, atsižvelgiant į tai, ar šie laikotarpiai kvalifikuotini kaip „darbo laikas“, ar kaip „poilsio laikas“.**

4. Direktyvos 2003/88 2 straipsnis turi būti aiškinamas taip, kad budėjimo laikas, kurį darbuotojas praleidžia namuose turėdamas pareigą per 8 minutes sureaguoti į savo darbdavio iškvietimus, smarkiai ribojančią galimybes užsiimti kita veikla, laikytinas „darbo laiku“.

Parašai.